

## Маленька хатинка

Серед поля стоїть маленька хатинка, її побудували, щоб у негоду люди могли сховатися й пересидіти в теплі. Одного разу серед літнього дня захмарило й пішов дощ. А в лісі в цей час було троє хлопців. Вони сховалися в хатинці і дивилися, як із неба ллє, мов із відра.

Коли це бачать: до хатинки біжить ще один хлопчик.

Незнайомий. Мабуть з іншого села. Одяг на ньому був мокрий, як хлющ. Він тремтів од холоду, перший із тих хлопців, що сиділи в сухому одязі, сказав:

-Як же ти змок на дощі. Мені шкода тебе... Другий теж промовив красиві й жалісливі слова:

- Як страшно опинитись у зливу
- серед поля. Я співчуваю тобі...

А третій не сказав ні слова. Він мовчки зняв із себе сорочку й дав її змоклому хлопчикові. Той скинув мокру сорочку й одягнув суху. Гарні не красиві слова. Гарні красиві діла.



## Найледачіший у світі кіт

Лежав на столі кіт. Дівчинка поставила перед ним дві тарілки - одну зі сметаною, другу - з молоком.

Кіт подумав: це дівчинка принесла мені частування. Але що краще: сметана чи молоко?

Кіт збирався подумати, що краще, але не міг думати - такий він був ледачий.

Коли це у відчинене вікно залетів горобець.

Залетів, сів на стіл і клює там якісь крихти.

Тепер перед Котом було вже три смачні речі: сметана, молоко і горобець. Та хіба легко зважитися, що з цих трьох речей найсмачніше?

Кіт збирався подумати, що ж найсмачніше, але думати було важко. Він заплющив очі и заснув.

Це був найледачіший у світі Кіт.





## Спасибі лісникові

Нахвалявся мороз усіх в лісі поморозити. Холодних вітрів, лютих хурделиць накликав. Завивали вітри, шаленіли хурделиці. Снігом усе замітали. Скрутно, голодно стало птахам і звірам. Навіть білочка і та зажурилася. Були в неї сякі-такі припаси, та й вийшли. А до весни ще далеченько. « Добре їжачкові, - думає білочка, - добре борсукові й ведмедеві: позасинали у своїх схованках під снігом і горя не знають. А тут, мабуть, доведеться по чужих лісах поживи шукати ».

Дострибала білочка до узлісся. Аж чує: хтось шурх-шурх, рип-рип! Глянула, а то лісник на лижах пробирається. За плечима у нього тугий мішок, при боці-верболіз та осика, в пучечки пов'язані.

Підійшов лісник до крислатого дуба. Розклав на снігу свої вінички. Це - для зайців. Потім відступив трохи і в просторі дуплянку, що висіла на сучку, поклав жолудів, соняшникового насіння, житніх сухарів. Це вже для білочки. Тепер їй не доведеться свою домівку й рідний ліс полишати.



## Квітковий годинник

Кожна квітка о своїй порі розкриває пелюстки назустріч сонцю. І в певний час згортає їх. Блакитні квітки – то цикорій. Ростуть вони у полі, на луках, на узліссі. Вони не сплюхи. Прокидаються між четвертою й п'ятою годинами ранку. Є квіти, що прокидаються пізніше. Для шипшини ранок настає рівно о шостій. Одночасно з нею розгортають пелюстки мак, кульбаба та нечуй – вітер. Водяна лілія прокинулася о сьомій. А от нагідки – справжні сплюхи. Вони прокидаються аж о десятій, тоді, коли цикорій свої пелюстки вже починає стуляти . . .





## Як чумаки по сіль їздили

Проте, що чумаки їздили по сіль до Азовського та Чорного морів, знають усі. Чумацтвом займалися, здебільшого, вільні селяни та козаки

Взимку чумаки лагодили спеціальні вози, звані мажами, доглядали волів. Тільки-но тужавіла земля навесні й наставали теплі сонячні дні, вирушали вони в дорогу. Кожен чумак брав із собою кілька пар волів, запряжених у мажі. Чумацькою ватагою керував старший чумак. Він добре мусив знати дорогу й місце, де можна було заготовити сіль.

Чумаки запасалися харчами, переважно пшоном та смальцем. З одягу брали ялові чоботи, вовняні свити і пару сорочок та штанів.

Мандрівка на південь України тривала близько місяця. Кілька століть в Україні проіснував чумацький промисел.



## Здорова казочка

У одному густому-прегустому лісі жило багато маленьких звіряток. Всі вони дуже любили фізкультуру. Щоранку дружно робили зарядку, бавилися у різні цікаві ігри на свіжому повітрі та їли тільки корисну їжу.

- Морква, яблука, капуста – це моя улюблена їжа. Тому я здорове та бадьоре – сказало мале зайченятко.

- І я! – додав їжачок – теж їм тільки те, що приносить користь.

- А я – почало вихвалитися вовчєня – ніколи не роблю ранкової зарядки, їм багато цукерок, тістечок та п'ю багато солодкої газованої води, бо дуже її люблю.

Друзі навперебій почали розповідати вовчикові, що це дуже шкідливо. Але вовчєня не хотіло слухати і побігло геть.

Одного дня звірята вийшли, як зазвичай, на улюблену галявину побавитися, але вовчика не було. Вони вирішили його покликати. Прийшли до нього додому. Замість вовчика вийшов його татусь і сказав, що його синочок захворів. У нього болить живіт, він плаче і не хоче нічого їсти. Друзі здогадалися чому вовчик захворів і побажали йому швидко видужати.

Через кілька днів вовчєня одужало. І з того часу добре затишило: щоб бути здоровим - треба дотримуватись правил здоров'я! Тепер воно полюбило фізкультуру, миє руки перед їдою, гуляє на свіжому повітрі і харчується тільки здоровою їжею.





## Зрозумів

У Петрика велика радість. Йому батьки купили новенький комп'ютер. Скільки він про таке мріяв. Від комп'ютера хлопчик не відходив. Хіба на кілька хвилин, коли мама кликала обідати чи вечеряти. Коли за столом батьки питали сина як справи у школі, то він відповідав дуже коротко і сухо: «Все нормально», або «Нічого нового», або «Цікавого мало».

Відколи з'явився комп'ютер Петрик взагалі спілкувався мало чи то з друзями, чи з рідними. З новим другом йому було цікавіше. Адже комп'ютер пропонував стільки цікавого: і мультфільми, і різні ігри, і ще багато всякої всячини. В школі теж хлопець з нетерпінням чекав закінчення уроків, тому і вчителів слухав неухважно. Так минали дні.

Та одного разу, коли Петрик знову хотів посидіти за комп'ютером, у нього різко запаморочилось у голові і з'явився біль. Він покликав маму. У переляканих очах неньки син побачив сльози. У поліклініці, лікар, який обстежив хлопця, сказав, що у нього погіршився зір. Чому? Петрик добре знав сам.

- Це все мій комп'ютер. – тихо сказав хлопець.

Лікар прописав серйозне лікування, а головне зовсім заборонив сидіти за комп'ютер. Він дав своєму маленькому пацієнту кілька порад. Все має бути в міру.

Не можна сидіти біля комп'ютера весь вільний час.

На це треба виділяти лише кілька хвилин на день,

Обов'язково давати відпочинок очам, бо на світі,

окрім комп'ютера, є ще стільки цікавого. А якщо

зіпсувати зір – то можна багато чого і не побачити.

Петрик все зрозумів.



## Урок у полі

Клас наш дружний. Ми ще малі, але все прагнемо робити разом. Адже, це веселіше. І якщо, раптом, у тебе щось не виходить – тобі завжди допоможуть.

Коли літо вже було у повному розпалі, ми насолоджувались теплом, сонечком і канікулами, наша вчителька Олена Андріївна запропонувала піти у поле.

У цій порі там багато лікарських рослин – сказала вона. Ми зможемо роздивитися їх краще, понюхати, дізнатися при яких хворобах вони допомагають. Адже, мало назбирати лікарські рослини, їх потрібно ще й правильно висушити.

Всі дуже зраділи, що зможуть провести літній день з користю. Тільки наш Івасик був здивований. Він ніяк не розумів чому ці рослини називають лікарськими.

Вони що ростуть у білих халатах? Вміють робити уколи? Вимірюють температуру тіла? – весь час питав хлопчик. Просто у цей день, коли Олена Андріївна на уроці розповідала про лікарські рослини, він хворів і не був у школі. Всі діти хотіли пояснити, але вчителька показала рукою на безмежне поле і сказала: « Ходімо і побачиш сам ».

Яскраво світило сонечко. Діти уважно слухали. Це ромашка, це чистотіл, а це деревій, подорожник, звіробій, мати-й-мачуха, волошка. А це? Так, це всім відома кусюча кропива.

Вона також лікує? - уточнив Івасик.

Так! – відповіла вчителька. «Одна кропива замінює семеро лікарів», - так говорили в давнину. Із ромашки готують цілющий відвар, що допомагає при запаленнях. Звіробій допомагає при безсонні, а також добре виводить глисти. А назву таку отримав тому, що є отруйним для тварин. А волошка? Сучасна народна медицина використовує волошку переважно як засіб від хвороб очей, від головних болів, кашлю та для очищення крові. Відомий всім подорожник добре зупиняє кров, якщо очищений листок прикласти до ранки.

Діти з захопленням слухали розповідь вчительки. Потім розійшлися по полі і дуже бережно збирали ці такі важливі рослини.

Час минув непомітно. Всі щасливі поверталися додому.

Діти назавжди запам'ятали такий важливий урок у полі.





## Гроза

Ця, доволі таки, повчальна історія відбулася влітку. Ще вранці яскраво світило сонечко, подував легенький вітерець і на небі не було ані хмаринки. Миколка, Надійка і Тимко ці літні дні старалися провести якомога цікавіше. Вони разом читали, дивилися дитячі фільми, допомагали дорослим. А сьогодні вирішили піти на луг. Там дуже красиво. Діти там уже були з батьками, а от самі наважилися піти вперше.

Дорога була неблизька. Друзі жартували, розповідали цікаві історії. І от луг. Як тут красиво! Безліч пташиних голосів, найкрасивіші кольори переливаються у луговому килимі. Стоять поодинокі дерева, кидаючи свою тінь на траву.

Діти так замилювалися красою, що й не помітили, коли небо закрила чорна хмара. Спочатку спалахнула блискавка, потім вдарив грім. Почалася гроза. Стало страшно, але ніхто не панікував. Тимко знав, що під час грози потрібно негайно вимкнути мобілки.

А куди ж сховатися? - розвів руками Миколка.

Під дерево ставати не можна – сказала Надійка. Нам вчителька розповідала, що блискавка може вдарити саме у дерево. Тому там стояти дуже небезпечно. Якщо немає де сховатися, потрібно лягти на землю і перечекати грозу. Так і зробили. Сильний дощ ішов недовго. Хмара пішла далі. Діти піднялися із землі. Вони були мокрі і налякані, але щасливі від того, що все закінчилось. Їм вдалося не розгубитися, а згадати все, про що розповідали дорослі.

Все закінчилось добре. Про свою пригоду друзі розповіли батькам, однокласникам і вчительці.



## *Як птахи готуються летіти у вирій*

Сонячний осінній день, небо чисте, ясне. Раптом вдалині із-за лісу з'явилася темна хмарка. Вітру нема, а хмарка сунеться швидко-швидко, так і зростає на очах.

Ось вона вже зовсім близько... Та це зовсім і не хмарка, а величезна зграя шпаків! Навесні та на початку літа вони живуть парочками, а зараз зібралися у зграї... Це вони готуються до відльоту в далекі теплі краї – у вирій.

Та доки ще не настала пора відлітати, зграї шпаків цілими днями літають над полями, понад луками, шукають собі їжу.

А як мине тиждень, другий, як вибілять перші заморозки поля та луки, глядь – шпаків уже й нема! Значить, полетіли наші шпаки у вирій аж до наступної весни.

Хліб давно уже покосили й зібрали, а по стерні походжають чорні граки – хлібні зерна підбирають, різних черв'яків, жуків їдять.

Тут і старі граки й молоді – всі разом до відльоту готуються.

А подивись на ластівок. Скільки їх восени вздовж дороги на телеграфних дротах сидить! Посідають щільно-щільно одна до одної. Здалеку поглянеш ніби намистинки чорні на разочок нанизані.

Щебечуть ластівки, хвилюються, метушаться, -  
це вони теж у дальню путь зібралися.

А то ще осіннім днем раптом долинає звідкілясь згори; кру-кру-кру... Подивишся – високо-високо, аж під хмарами





## Зайці

- А мороз аж сміється, такий міцний, - розказував батько, вернувшись додому. - Ішов я через леваду, а заєць вискочив просто з-під ніг, і якби хоч злякався, якби дременув, а то ледь-ледь чеберяє лапами, хоч за вуха хапай. Тепер у полі все завіяно снігом, то зайці до села внадилися – на городах та в садках їм легше прогодуватися. Це ж можуть і молоді яблуні в нас пообгризати. Василько глянув крізь шибку на засніжений садок, одягнув кожушка, озув биті валянки – й надвір. Поки йшов до погребя, мороз веселенько так і співає під ногами.

У погребі Василько набрав моркви, з капусти наздирав листків і побрів городом до саду. Під стовбурами молодих яблунь він клав де морквину, а де капустає листя. І радів: уночі зайці не стануть обгризати кору на деревах, матимуть смачнішу поживу.

Зосталося іще трохи моркви, то Василько перейшов до сусіднього садка.

Та тут під грушею хтось уже поклав моркву. А також майстерно прилаштував дротяне сильце. Василько, гамуючи хвилювання, відв'язав мудру пастку і шпурнув її подалі в дерезу.

А вранці сусід,прокидаючи від хати до воріт стежку, розказував Васильковому батькові:

- Ох і зайці у нас цієї зими! І, мабуть, здорові, бо вчора зірвали у мене біля груші пастку. А слідів не лишилося. За ніч усе снігом замело.

Василько прислухавсь до їхньої розмови. Він прив'язував шматочок сала на калині – для синичок – і хитро всміхався.



## Чому рипить сніжок?

А й справді, чому рипить сніжок? Не знаєте? То я вам розповім.

Якось ішов лісом Дід Мороз. Нечутно, по м'якому, наче вата, сніжку. Стомився. Присів на пеньок, а мішок з гостинцями поруч поклав. Довгу бороду гребінцем розчесав. Дивиться, аж під ялинкою зайчик сидить і плаче. Дідусеві жаль стало зайчика. Підійшов до нього та й питає: «Чому це ти, буханчику, плачеш?» а той, схлипуючи, відповідає: «Заблукав, додому ніяк не втраплю!»

Здивувався дідусь: отакої, заець – і раптом заблукав у лісі. Як же те могло статися? Все ще схлипуючи, куцохвостий розповів старому свою пригоду.

Уранці він гуляв з братиками та сестричками на галявині. Їм було весело, так добре стрибати з розгону в снігові кучугури, що й незчулися, як мисливець підійшов. Пролунав постріл. Зайчата кинулися тікати. Найдалі, в лісову гущавину, забіг той зайчик, якого й зустрів Дід Мороз...

Добрий дідусь заспокоїв малюка, і вони разом швидко знайшли стежину до заячої хати. А там уже зібралися його братики і сестрички. Всі живі та здорові. Мама з татом уже ходили шукати свого найменшенького. Шукали, шукали та вже й зневірилися, що він живий. Ото радощів було, коли побачили свого синочка та ще й з Дідом Морозом!

Дідусь привітав усю заячу родину з Новим роком, гостинці роздав: кожному по великій соковитій морквині. А на прощання, погладжуючи довгу бороду

, сказав: «Я зроблю так, що сніжок рипітиме. Щоб ви, зайці, чули, коли хтось буде до вас підкрадатися».

Як сказав, так і сталося: відтоді сніжок рипить, тобто попереджає зайців та інших беззахисних звірів про небезпеку. Ось так: рип-рип, хтось іде, пильнуй!





## Цікавинки про ластівку

Міські та сільські ластівки живуть поряд з людьми. Вони прикріплюють свої гніздечка до виступів дерев'яних стін, над вікнами, на горищах, під дахами будинків. А в селі ці пташки часто оселяються в повітках та хлівах.

Берегові ластівки гніздяться в норах, які самі ж і викопують у високих берегах річок, схилах ярів, старих кар'єрів. Навесні можна побачити ластівок, що носять у дзьобиках багнюку з калюж, солому, тоненькі гілочки. Саме із цих матеріалів вони ліплять свої маленькі ошатні гніздечка.

Іноді в ластівчиному гнізді оселиться горобчик. Ластівка тривожно в'ється навколо гнізда, намагаючись вигнати непроханого гостя. Та іноді й залишає своє гніздо і починає ліпити нове. Адже ластівки – дуже миролюбні пташки. Вони не люблять і не вміють битись, сваритись.

Яечка висиджує тільки мама-ластівка, а тато носить їй їсти. Про малих ластів'ят батьки дбають разом, здобувають їм їжу. Ластівки дуже спритно ловлять комашок просто на льоту. Ластівка виводить пташенят аж двічі протягом літа. А на початку осені ластівки збираються у великі зграї. Літають у повітрі, сидять на дротах, готуються до важкого польоту у вирій, аж до далекої Африки.

Цих малих пташок люблять у народі. Люди склали про них казки, легенди, пісні, поети написали вірші.



## *Солов'ї України*

Український народ дуже співучий. Давня легенда розповідає про пташку, пісні якої стали перекладом на пташину мову пісень нашої Батьківщини. Ця пташка – соловей.

Повідали старі люди, що колись давно ці птахи не жили на наших землях. Гніздилися в далеких краях і не знали дорогу на Україну. Вони були дуже співучі, літали по всьому світу і збирали пісні всіх народів для індійського царя.

Залетів один соловейко і на Україну, сів спочити в якомусь селі. Люди в той час були в полі, і село немов вимерло. «Що то за люди тут живуть? – подумав соловей. – Зовсім пісень не чути».

Зайшло сонечко, селяни почали повертатися додому. То тут, то там чулися пісні – соловей зрадив. Та п'ясні були сумними, бо тяжка праця за день забрала багато сил. Тут соловей заспівав, щоб звеселити їх. Забули люди про втому і так заспівали своєму заморському гостю, що він сам собі не повірив...

І ось з усіх земель злетілися солов'ї до царського саду, співаючи йому принесені звідусіль пісні. Але ці пісні вже були знайомі цареві, він сердився. Аж ось під вікнами заспівав соловей з України – і цар втратив спокій. Таких пісень він ще не чув і звелів солов'ю співати день і ніч.

Зачудовані солов'ї навесні полетіли на Україну, щоб слухати наших пісень, перекладати їх на пташину мову і нести в далеку Індію.

Саме у нас вони висиджують пташенят, щоб від народження солов'ята чули найкращі у світі пісні.





## *Лісові санітари*

Мурашки – лісові санітари. Вони підбирають мертвих жучків і мишей, очищають ліс від відходів, поїдають шкідливих гусениць і тлю. Мурашник – це їхнє місто. Десятки літ мурахи тягнуть до мурашника стебла, сухі гілочки. Перед негодою всі мурахи ховаються в мурашнику і закривають всі ходи й виходи. Якщо розрухати верхівку мурашника, тоді біда. Гине вся мурашина сім'я. Лісові теж погано. Менше буде мурашок і лісі – більше розплодиться шкідливих жуків, гусениць, тлі, які поїдають лісові насадження.





## Шипшина

Колись шипшина зростала не кущем, а деревом, як зараз черешня чи яблуня. Це вже згодом Природа покарала її малим зростом.

І ось за віщо.

Під осінь Природа щоразу слала по світу двох своїх гінців. Перший запрошував усе живе – звірів, пташок та комах – на свято врожаю, а другий приносив на це свято по одному плодуві з усіх-усіх дерев.

Аж то якось зібралося все живе, а гінця з плодами немає. Чекають, чекають, уже пора святкові розпочатися, а його нема та й годі. Коли нарешті з'являється – увесь подряпаний, одіж пошарпана, аж косинці звисають. Усі до нього:

- Що скоїлося? Хто над тобою так позбиткувався?
- Шипшина, - каже, - не захотіла віддавати плід. От я й поліз на дерево, щоб самому той плід зірвати.



## Ластівка з перебитим крилом

Після гарячого літнього дня заgrimіла гроза. Пішла злива. Вода залила ластів'яче гніздо, що приліпилося до стіни старої повітки. Розвалилося гніздечко, повипадали пташенята. Вони вже вбралися в пір'ячко, але ще не вміли літати. В'ється ластівка над дітками, кличе їх під куш заховатися.

Кілька днів жили пташенята під кущем. Ластівка носила їм їжу. Пташенята збивались до купи і ждали маму.

Ось уже четверо діток навчилися літати й порозлітались. А одне сидить, не може здійнятись. У нього перебите крило. Як випало з гнізда, покалічилось.

До осені жило поранене пташеня під кущем. Його доглядала мама. А коли настав час відлітати в теплий край, ластівки зібрались чималим табунцем, сіли на куш, і довго чулось тривожне попискування.



## За добро добром

Летіла бджола і потрапила в колодязь. Крила намочила, вилетіти не може. Голуб побачив її в біді, виломив дзьобом гілку і впустив у колодязь. Бджола вилізла на листя, крила її обсохли, і вона полетіла у свій вулик.

А через якийсь час бджола врятувала голуба, коли його хотів убити лісник. Узяв лісник ціль, та прилетіла бджола і вжалила стрільця в ніс, збила йому ціль. Він вистрілив, та не влучив. Отак рятує одне другого! За добро добром!





## Будівництво хати

У давнину люди будували хату з глини чи дерева вікнами до сонця. Збиралися родина, сусіди, щоб допомогти.

Та головним вважалося обрати добре місце для хати. За звичаєм, на чотирьох кутах майбутньої оселі клали по хлібині і трохи дрібних грошей, щоб щасливо жилося.

Коли будівництво помешкання було закінчено, обов'язково плели вінок з квітів і ставили в хаті.

А як входили вперше до хати, то брали із собою хліб, скатертину, рушник.

За охоронців дому вважали ластівку, чорногуза.



## Калина

Який кущ наймиліший для серця українця? Народ на це відповів так: «Нема цвітку на всім світку, як на тій калинці». По всіх українських селах цвітуть калинові кущі.

Звідки взялася калина? Розповідають, що колись напали на українське село вороги. Дівчина-красуня, яку схопили бусурмани, вирвалася й почала тікати. Але раптом розірвалося її червоне намисто і розсипалися по землі яскраві намистинки, з яких через деякий час і повиростали калинові кущі.

